

NIEUW BATAVIAASCH HANDELSBLAD.

Editie voor Nederland.

HOOFD-BUREAU: Batavia, bij BRUINING & WIJT.

Rotterdam, bij M. WIJT & ZONEN.

VOORWOORDEN,

VOORKOMENDE IN DE GEWONE EDITIE VAN HET

Nieuw Bataviaasch Handelsblad.

REGELING VAN DE GOVERNEMENTS SUIKER- CULTUUR OP JAVA.

II.

De strijd over de verschillende belangen, die bij de suikercultuur betrokken zijn, moet ten einde gebracht worden; daarover is men het eens. Naar onze meening is de voordracht van wet van den Minister van Koloniën echter zoo onbestemd en zoo weinig in harmonie met de memorie van toelichting en die tot de andere, door hem ontworpen, agrarische wet, dat wij daarin de oplossing van den strijd niet kunnen zien.

Er zijn die de meening voorstaan, dat indien de agrarische wet naar waarheid wordt uitgevoerd, de Regering zich van elke verdere bemoeienis met de suikercultuur zou kunnen onthouden en bloot eene belasting heffen; de fabrikant kan dan gronden koopen of huren. Indien, zegt men, door sommigen contracten voor te hooge prijzen zijn gekocht, dan is dit geene reden om, bij afsloop van die verbindtenissen, nog verder te gaan. Wanneer er alleen sprake kon zijn van een belang van enkelen en al de bezwaren aan de cultuur verbonden waren, die de Minister opsomt, dan zouden wij er toe geneegen zijn den knoop door te hakken. Wat het zwaarst is, moet het zwaarst wegen. Maar dit is, in ons oog, het belang van de inlandsche bevolking. Men kan pleiten, dat het Gouvernement de tusschenkomst van de particuliere industrie veertig jaren geleden heeft ingeroepen, om producten te verkrijgen door willekeurige beschikking over de gronden en de arbeidskrachten van de bevolking, maar dat door den loop der zaken zoodanige verwickeling van belangen is ontstaan, dat het onbillijk ware plotseling op vroegere verkeerdheden te willen terugkomen, omdat men daardoor dan weder onrecht zou plegen. Het staat bij ons echter vast, dat de tijd gekomen is om tot een gezond stelsel terug te keeren en daarom laten wij dat argument daar.

Het stelsel van exploitatie van Java kan daarenboven de industrie niet blijvend doen bloeien; de onderzanding leert, dat zij er ten slotte bij zou ondergaan. Maar men kan niet aannemen dat de regelen, omtrent het grondbezit gesteld, voldoende zijn om, zonder meer,

de suikerindustrie op Java eensklaps en alom tot krachtige ontwikkeling te brengen. Er zal toch een tijd noodig zijn om het grondbezit en de heerediensten te regelen. Huur van gronden, voor korten termijn, zou telkens hier en daar een te precairen toestand scheppen, om de suikerindustrie voort te zetten. Wil men dus het recht op den grond van den Javaan eenerzijds handhaven en aan de andere zijde de suikercultuur voor verval behoeden, dan moet een overgang gevonden worden, omdat behoud van de cultuur in het belang van Java noodig is.

Als men aanneemt, dat de cultuur in elk gewest schitterende resultaten voor alien heeft opgeleverd, zoo als weleens volgehouden wordt, dan ware de regeling niet moeilijk. De Javaan is niet het „luie naturel", dat geen begrip heeft van de voordeelen van goed beloonden arbeid, daar waar hij dit sedert lang onderzonden heeft. Maar in vele streken bestaat geene liefde voor de suikercultuur. De groote oorzaak van tegenzin is daarin gelegen, afgescheiden van de eigenaardige bezwaren, die vroeger meer dan tegenwoordig bestonden, als mede de verstoring van aloude rechten, dat de meerdere belooning en de ophoeffing van sommige grieven niet voldoende waren om de suikercultuur populair te doen worden.

In de laatste tijden is veel gedaan om bezwaren op te heffen en heeft de inspanning van de industrieelen der bevolking zeer veel gebaat; er zijn gewesten waar de cultuur bepaald welvaart verspreidt, anderen waar vrij wat aan den inlander betaald wordt, al heeft men de lasten, die daaruit voortvloeiden, bij de hooge eischen van de schatkist, steeds op de fabrikanten geworpen. Maar al neemt men aan dat de culturdiensten bij de teelt van suikernet vrij goed betaald worden en dat de grieven, door Baud aangegeven, niet voor geheel Java gelden, zoodat de Minister overdreven heeft, dan blijft de groote vraag: Komt de betaling overal wel aan den rechten man? Dat ontkeenen wij. De regeling van het plantloon is viciëus, omdat de betaling, die grootendeels veel te laat komt, ongeslagen wordt over den geheelen aanplant in een district of althans over een tal dessa's. Het is geene uitzondering, dat bij eene onderneming gronden ingedeeld zijn, die 20 picols suiker per bouw opleveren, en anderen waarvan men 80 picols maakt, terwijl men dan den planter eene betaling over de gemiddelde productie (dus over 50 picols) uitkeert. Wie met zorg zijn veld beplant heeft, krijgt niet meer dan hij die nalatig was of waar men onge-

schikte gronden indeelde. De verwarring is op vele plaatsen zoo groot, dat de wezenlijke eigenaar van den tijdelijk in bezit genomen grond geene voldoende vergoeding krijgt. In Probolingo en in Bezoekie ziet men daarentegen, dat de eigenaar van den bodem *la part du lion* tot zich neemt, dat is de helft van het plantloon, zoodat de arbeider bij de tegenwoordige productie te weinig verkrijgt. Van daar, dat uit de monografien die het werk van de Commissie van onderzoek waren, gebleken is, dat de hoofden in Probolingo bij voorkeur hunne gronden bij de suikercultuur betrokken willen zien, omdat zij uit de helft van het plantloon een schitterenden huurprijs van de velden trekken.

Door een en ander moet tegenzin tegen de cultuur heerschen. Een arbeider is zijn loon waard. In het Oosten en in het Westen geldt deze economische wet. Mocht de Staat ze uit hebzucht hebben kunnen ontduiken, de fabrickant, die arbeiders en gronden noodig heeft, zou allicht op dien weerzin stuiten, indien de Javaan niet door een overgangstijdperk geleerd heeft, dat het ernst bij de suikercultuur is om schadeloosstelling of belooning aan den rechten man te doen toekomen. En dit kan onder het bestaande régime niet plaats hebben. De leerschool zou veelal in dat opzicht nog geopend moeten worden.

Wij zullen ons niet in berekeningen verdiepen, of nu de Javaan meer aan suikerriet dan aan rijst zou verdienen. Men heeft *l'art de grouper les chiffres* daarbij van weerszijden in practijk gebracht. Dit staat vast, dat de suikercultuur in vele stroken weldadig werken kan.

Met gering, later met belemmering van de particuliere industrie, heeft de regeering, door hare tusschenkomst, groote centrale fabrieken doen stichten. Een gedeelte van dit kapitaal zou wellicht reddeloos verloren gaan, als men eene hevige crisis in het leven riep en de fabrickanten eensklaps overal tegenover de bevolking plaats, nog bezielt met de herinnering aan vroegeren druk. Dit achten wij in strijd met het belang van de kolonie en van de inlandsche bevolking. Eene groote industrie herstelt zich evenwel niet ligt van zware schokken. Jaren zouden vereischt worden om de vernietiging van kapitaal te boven te komen, die plaats zou kunnen hebben als de staat zich plotseling van elke bemoeienis onthieldt, hetzij direct hetzij zijdelings, terwijl hij een agrarischen toestand in het leven heeft geroepen of bevorderd, die het den industrieel onmogelijk maakte zich te verzekeren van de beschikking, zelfs over de helft van den noodigen grond.

De gouvernements-suikercultuur levert nogtans tegenwoordig een artikel van uitvoer op van circa 2,000,000 pikols 's jaars, die eene waarde van circa / 30,000,000 vertegenwoordigen. Maar bovendien zijn een tal van belangen, bedrijven en ambachten, op groote schaal, door de suikerfabricatie en het vervoer ontwikkeld, afgescheiden van de waarde der fabrieken en de miljoenen aan plantloon, die jaarlijks onder de bevolking in omloop komen.

Naar onze overtuiging is de suikerindustrie op Java, goed geleid, een levensvatbaar element, dat zich zeer belangrijk kan uitbreiden. Wij verwijzen daarom trent

naar de uitnemend geschreven verhandeling van den heer Millard. Nu kan men in de opgeschreefde taal van het *Handelsblad van Passarozwan en Omstreken* over dat geschrift aldus spreken: „Haagsche en Amsterdamsche wijsheid; de industrie zal vernietigd worden, zoe gij naar de vrijheid wilt streven.” Maar de heer Millard is suikerfabrickant, in contract met het Gouvernement, een man, die geen lust zal hebben om, met een 30 tal andere fabrickanten, die hem ondersteunen, zijne eigene glazen in te werpen; daarvoor kent men hem op Java veel te goed. Verdere uitbreiding van de suikerproductie op groote schaal verwachten wij echter alleen van vrije werking van de industrie en van een goed belastingstelsel op Java. Onder zoodanige omstandigheden kan de suikerfabricatie op Java zeer zeker concurreeren met die van alle landen ter wereld. Zij vindt in hare nabijheid Australie, een jeugdig werelddeel, dat zich meer en meer ontwikkelt, met eene bevolking die tot een enorm suikerverbruik geneigd is.

Had men de handen geheel en al vrij en kon men voorzien, dat Java's handel en de inlandsche bevolking niet in vele belangen getroffen zouden worden, wanneer men de bestaande contracten eenvoudig liet afloopen, dan zouden wij *tabula rasa* kunnen maken. De toestand is evenwel van dien aard, dat vernietiging van een gedeelte zelfs van de kapitalen, in de suikerindustrie op Java belegd, door ons als eene calamiteit zou worden beschouwd, met het oog op den inlander, die door de suikerindustrie tot welvaart kan geraken en er nu reeds zooveel belang bij heeft.

Zal de industrie intusschen tot toenemende vlucht komen, dan mag de grondslag niet worden behouden, waarop de Minister van Kolonien, in de allereerste plaats, zijn hervormingsplan baseert: slecht begrepen fiscaal belang van het moederland, zooals hij dat opvat.

v. I.

Ingezonden Stukken.

Een benarde toestand.

III.

Het verslag spreekt duidelijk, zeer duidelijk. Ieder onbevooroordeelde zal toestemmen dat de handelwijze van de zijde der Regeering tegenover een Genootschap dat zooveel heeft gedaan voor de ontwikkeling van de bevolking der Minahassa en in het belang van het Gouvernement zelf, niet loyaal is. In het privaat leven zou men daarvoor eene uitdrukking bezigen, die van een onzer huisdieren ontleend is, bij wien men echter de aangeduide handelwijze in den regel niet vindt. Het is mogelijk dat de onderhandelingen in deze zaak niet tot een gewenscht einde kunnen geraken door de voorwaarden van de zijde van het Genootschap gesteld, en die wij boven aanduiden als van pedagogischen aard te zijn. Het geldt het gebruik van de Bijbelsche geschiedenis op de scholen. Dat het slechts de bedoeling is eene bloemlezing van verhalen te hebben van zedekundige strekking, zonder dogmatische bijbedoelingen, kunnen wij verzekeren. Geen andere geschiedenis biedt zulk eene rijke verzameling van echt-menschelijke toestanden aan, waar oorzaken en gevolgen van de handelingen zoo treffend eenvoudig in het licht gesteld worden. Die geschiedenissen — namelijk de oordeelkundig verzamelde bloemlezing daarvan, zooals die reeds bestaat — hebben niets waarom zij

niet door iedereen, hij zij Christen, Jood, Mohamedaan of beiden kunnen gelezen en als geschiedkundig-zedekundige verhalen kunnen gewaardeerd worden. Wat men daartegen mag hebben, begrijpen wij niet. Dat is de intolerantie van het liberalisme, waarom wij ons bijna zouden schamen liberaal te zijn, als wij niet wisten dat dergelijke excesses geen integreerend-deel uitmaken van echte liberaliteit. Men spreke niet van het *beginfel* van de neutrale of godsdienstlooze school, want dat is eene ledige phrase, die door de omschrijving der zaak in de debatten der Staten-Generaal genoeg gelogenstraft is. Het is eene verwarving van begrippen, omdat men geen onderscheid weet te maken tusschen *godsdienst-onderwijs* en *godsdienstig*, d. i. een godsdienstigen geest ademend onderwijs, natuurlijk alleen waar dit pas geeft. Daarom ware het ook beter geweest als Bestuurders van het Ned. Zend. Gen. zich niet bovendien hadden willen voorbehouden om „waar dit nuttig en raadzaam is, door de meest ontwikkelde leerlingen de evangeliën te laten lezen.” Wordt daarop prijs gesteld, welnu, men doe dit dan buiten de school-uren voor leerlingen, die daaraan willen deelnemen. In de school zouden wij den Bijbel niet wenschen: het is geen schoolboek. Het zou ons dan ook bevreemden als het Genootschap op dit punt niet handelbaar en minder streng in zijne eischen zou worden.

Daarom gelooven wij ook niet dat die voorwaarden de groote hinderpaal zijn naar eene definitieve eindbeslissing bij het Gouvernement. Wij vreezen veeleer dat de zorg voor het *beginfel* hier alle verdere overweging wederhoudt. En daarvoor schijnen werkelijk gegronde redenen te pleiten.

Gesteld — wat wij niet aannemen — dat de genoemde voorwaarden inderdaad eene hinderpaal darstelden tot een vergelijk; wat zou dan het Gouvernement kunnen wederhouden om de bestaande 12 Gouvernements-scholen en 21 negerij-scholen, die reeds aan het toezicht der zendelingen onttrokken zijn, zonder dat er op eenigszins voldoende wijze in het toezicht over het onderwijs — zegge het *onderwijs* — voorzien is; wat zou het Gouvernement beletten om voor die 33 scholen eene nieuwe en betere organisatie te hebben met eene eigene kweekschool voor Inlandsche onderwijzers? Of wel, als het bevonden wordt, wat het geval is, dat er Gouvernements-scholen bestaan op plaatsen, waar die niet allereerst noodzakelijk zijn, maar daarentegen *niet* op plaatsen, die 't eerst en meest in aanmerking komen, — i. e. de *hoofdstplaatsen* van elk district — wat belet dan het Gouvernement om daar zijne eigene scholen te stichten? Of eindelijk, wat zou het Gouvernement verhinderen om *overal*, waar het dit noodig acht, zijne eigene scholen te hebben, met eene daarbij passende organisatie van het geheele schoolwezen? Het moge hard zijn voor het Ned. Zend. Gen. zulk eene onderstelling te hooren opwerpen, maar wij zijn niet de eerste, die dit harde woord uitspreken: wij hebben dat ook reeds door anderen hooren doen, en zelfs in het verslag wordt daaraan min of meer gedacht. Zeker, het zou hard zijn, zoo onachtzaam te worden voorbijgegaan, na zoo lange jaren ijverigen arbeids; maar de besluiten ten aanzien van de Genootschaps-scholen zelve genomen, hebben indirect toch reeds zooveel afgebroken, dat eene overname of nieuwe stichting door het Gouvernement zoowel de zendelingen als het Genootschap welkom moet zijn, omdat er dan hoop bestaat dat de Regeering zich werkelijk aan het onderwijs zou laten gelegen liggen.

Tot heden is die behartiging inderdaad zeer luttel. Zelfs de geringe som, die voor het Inlandsch onderwijs is uitgetrokken, wordt niet eens daartoe gebezigd: p. m. f 50,000 liggen geheel onbenut — eene som, die, jaarlijks daarvoor bestemd, genoeg zou zijn om het schoolwezen in de Minahassa op beteren voet te brengen, dewijl men het daar

o. i. met *één derde* van het aantal scholen *minder* wel stellen kon. Is het niet te bejammeren, dat er nu reeds *twee jaren* verlopen zijn sedert de Inspecteur van het Ind. onderwijs de Minahassa bezocht, en dat er hoegenaamd geen blijk is dat dit bezoek eenige vrucht heeft afgeworpen ten nutte van het schoolwezen aldaar?

Wij weten niet of het oordeel over den Inspecteur in het verslag wel geheel billijk is. Wij weten niet of ZHEG. over alles wat hij in de Minahassa zag, zulk een afkeurend vonnis geveld heeft, dat hij een allerongunstigst oordeel over de scholen had uit te spreken. Wij meenden ook wel andere dingen vernomen te hebben, en willen dus de openbaarmaking der rapporten liever afwachten. Maar of hij nu, wat in het verslag schijnt door te schemeren, heeft medegewerkt om het onderwijs ter neder te slaan en het te doen kwijnen, totdat de toestand tot het uiterste zal vervallen, om — lezen wij het niet tusschen de regels? — later op eigen werk te kunnen bogen, daarvoor vinden wij voorsnog geen gegronde redenen, en wij erkennen het gaarne dat wij dit van zijne persoonlijkheid in 't allerminst niet verwachten of kunnen onderstellen.

Neen, het komt ons voor dat de Inspecteur evenzeer zal zijn teleurgesteld door het gebrek aan belangstelling in het onderwijs bij de Regeering; en dat hij zeker niet heeft vermoed dat er zoo weinig gevolg zou worden gegeven aan zijne voorstellen. De loop der zaken en inzonderheid de achteruitgang in de opkomst der kinderen kan gevoeglijk op andere wijze verklaard worden, zooals wij boven eenigszins gedaan hebben. Of de Inspecteur er veel aan had kunnen veranderen, en, bij de toepassing van het beginfel omtrent vrijheid in het schoolbezoek van de zijde van het Hoofd van Gewestelijk bestuur, die daarvoor het recht volgens de *letter* der besluiten en regeeringsbeginseleu, zoo niet ook de *geest* daarvan in zijn voordeel heeft en waarmede hij „verantwoord” is, — zie dat meenen wij nog altijd te moeten betwijfelen.

Laat ons de zaken beschouwen zooals zij werkelijk zijn.

IV.

De zoogenaamde schoolplichtigheid — het woord heeft nu eenmaal burgerrecht gekregen — bestond van vroeger, als zoodanig, in de Minahassa niet. Er was geen besluit waarbij iets dergelijks was vastgesteld. Wel hebben onderscheidene Residenten en controleurs zich laten gelegen liggen aan 't schoolwezen, door de zorg voor de schoolgebouwen en enkele schoolmeubelen, alsmede door de scholen bij herhaling te bezoeken en met belangstelling de vorderingen der leerlingen na te gaan, en eindelijk door de hoofden op te wekken tot ijverige medewerking om de kinderen naar school te zenden; — wel werd daartoe des avonds, bij het rondroepen van gedurig wederkeerende vermaningen of van werkzaamheden voor den volgenden dag, ook herinnerd, dat men de kinderen naar school moest zenden; en zoo hoorde men dan in eenen adem: — „zorg voor het vuur,” „doet de lamp uit,” „spreek geen kwaad,” „zendt de kinderen morgen naar school;” — maar bij dit alles, hoewel als *beve-*mede opgevat, ontbrak toch de eigenlijke spoorslag van vroeger, waarmede aan andere bevelen wel kracht werd bijgezet: de rotan of eenige andere straf. Daarom meenen wij recht te hebben tot onze bewering, dat de schoolplichtigheid, als zoodanig, niet bestond, al bracht de houding des Bestuurs mede dat het volk het schoolgaan wel min of meer opvatte als een plicht, door het Bestuur hun opgelegd. *Zoo kwamen de kinderen werkelijk veel door het prestige des Bestuurs.* Moge er hier of daar eene of andere straf zijn opgelegd, dan stond dergelijk geval — als misbruik van gezag — geheel op zich zelf, en als bewijs dat wij hiermede niet te veel beweren, hebben wij alleen te zeggen dat ook in tijden van de beste opkomst, en dus van de meest ge-

wenschte belangstelling van de zijde der autoriteiten, het aantal *niet gezet opkomende kinderen* nog altijd varieerde tusschen de 20 pCt., en 50 pCt. d. i. die wegbleven zonder wettige verhindering (1). Iets dergelijks had niet kunnen plaats vinden, zoo werkelijk de opkomst als wettig voorschrijft met daarbij toegepaste strafbepalingen ware vastgesteld geweest. Het laatste is nooit door iemand gewenscht en heeft ook nooit bestaan.

Wat hier dus werd verricht door de gestelde autoriteiten, verschilde alleen daardoor van de belangstelling die en de Regeering en de particulieren in Nederland doen blijken, — als zij de handen incónslaan om vooral bij de lagere standen het schoolgaan te bevorderen — dat het prestige van het gezag aan hunne opwekkingen meerdere kracht bijzette.

Dat alles is thans voorbij!

Door de consequente toepassing van het regeeringsbeginsel om geen pressie hoegenaamd uit te oefenen ter bevordering van het schoolgaan, is gedurende het bestuur van het tegenwoordige Hoofd van Gewestelijk Bestuur de opkomst der kinderen gaandeweg afgenomen, en de komst van den Inspecteur van het Inl. Onderwijs heeft daarin inderdaad ook geen verandering gebracht. De opwekking tot schoolgaan bij de Hoofden, hoe welgemeend ook, kan geen kracht hebben, en mist alle prestige van het gezag, door de pertinente toevoeging „dat de kinderen niet mogen gedwongen worden.” Hier heeft inderdaad de voorzichtigheid de wijsheid bedrogen. Want wie eenige kennis van den inlander bezit, behoeft het zeker geen verklaring, dat daardoor de *opdracting* van genoemde aansporing bij de Hoofden eene gansch andere is, dan wij gaarne gelooven en bedoeld kon zijn. Ja; die was zoo definitief in averechtschen zin, dat er hoofden waren — of liever zijn — die, terwijl zij vroeger zeer veel belangstelling toonden in het onderwijs voor de jeugd, thans *zoozeer* zijn afschrikt om nog een woord van het schoolgaan te reppen, dat zij zelfs verboden hebben de gewone formule omtrent het schoolgaan bij de gebruikelijke omroeping des avonds op te nemen. Het volk begrijpt dus nu — wij nemen gaarne aan: verkeerdelijk — dat de Regeering het onderwijs ook niet van belang acht; dat het als zoo veel versleten gebruiken thans is opgegeven, en liever ziet dat de bevolking geen onderwijs ontvangt.

Wat die opvatting zeer versterkt heeft is, dat ten verleden jare is bekend gesteld, dat de bevolking de schoolgebouwen niet meer in heeredienst mag onderhouden: dat zij ze voortaan kan onderhouden of wel laten vervallen al naar het haar gooddunkt!

En nu vragen wij: Tot welke hoogte van ontwikkeling moet een volk wel gekomen zijn, om niettegenstaande al die teekenen van geringschatting van het onderwijs bij het Bestuur — immers voor *hen* hebben die feiten geen andere beteekenis — om, niettegenstaande dat alles nog zóóveel waarde te blijven stellen op het onderwijs; dat zij zelve en uit *eigene* beweging de schoolgebouwen zullen onderhouden, of, als zij vervallen zijn, zich nieuwen zullen aanschaffen?

Dat het desniettegenstaande hier en daar geschiedt, hetzij door opwekking daartoe, van de zijde der Zendelingen, hetzij door den zedelijken invloed van eenen schoolmeester, is een bewijs dat er werkelijk plaatsen zijn, waar godsdienst en beschaving reeds zoozeer hebben doorgewerkt, dat inderdaad de gewenschte belangstelling in het onderwijs ten gevolge van godsdienstige samenkomsten reeds gevonden wordt. Men vindt dit echter nog alleen waar het Christendom voor goed gevestigd is, en de beste gemeenten gaan hierin dan ook voor. Men kan dit echter onmogelijk verwachten op plaatsen, waar slechts

[1] Alleen het strand van Tondano, waar het Christendom zeer spoedig post vatte, en waar de eb en vloed van de belangstelling des Bestuurs zich niet zou deed gevoelen, maakte altijd eene gunstige uitzondering.

een begin is van eene Christelijke gemeente er allerminst waar die nog geheel ontbreekt.

Wel beschouwd, heeft dus de vroegere richting van het uitoefenen van pressie op het schoolgaan nadeelig gewerkt voor het tegenwoordige. Het volk, eenmaal aan die pressie gewoon en den drang van het prestige gehoor gevende, is niet rijp geworden voor eene toepassing van een vrijheidssysteem, dat zijne weldadige werking nog te bewijzen heeft. Bijna zouden wij het betreuren, dat die medewerking van het Bestuur ooit bestaan heeft, als wij moesten onderstellen dat de Regeering van de tegenwoordige richting niet zou terugkomen, en als wij niet het oog vestigden op het vele goede, dat onder het vorig régime is tot stand gekomen.

En nu vragen wij in gemoede: wat kan er worden ingebracht tegen eene dergelijke aanwending van het prestige? Is zij in het welbegrepen belang der bevolking of moet dit gerekend worden in haar nadeel te zijn? Druischt dergelijke handelwijze aan tegen gezonde regeeringsbeginselen?

„Alle handen op het hoofd van Mr. X., die het durft wagen voor een Nederlandsch publiek in het liberale Indië de schoolplichtigheid in bescherming te nemen! Dat moge een goeden klank vinden in Pruisen en voor een deel ook in Frankrijk, — maar bij ons . . . . .!”

Niet te voorbarig, waarde lezer! Hoewel hier niet sprake is van eigenlijken schoolplichtigheid in den geijkten zin, zoudt gij U toch vergissen, als gij meent dat zij tot de uitzonderingen behooren, die haar in stelligen zin, wat hun persoonlijk gevoelen betreft uit volle overtaiging voerstaan. Wij zijn in staat namen te noemen, die hoogst waarschijnlijk uwe verbazing zouden wekken. Dat zij zich onderwerpen aan het hier heerschende vooroordeel daartegen; dat zij liever geen anathema, als steile illiberale begrippen huldigende, over zich zien uitgebracht, is waar; dat zij als ambtenaren genoodzaakt wordende de regeeringsbeginselen ten uitvoer te leggen, en zich liever vrijwaren voor aanmerkingen wegens averechtsche toepassing daarvan, is zeker; maar daarom durven wij des te zekerder beweren, dat de quasi-liberaliteit in dit opzicht volstrekt niet aller instemming heeft. De lezer sta ons toe een kort pleidooi ten gunste van zoogenaamde schoolplichtigheid te leveren. Wij maken daartoe voor een deel gebruik van hetgeen wij vroeger daarover in het *Volksblad* schreven.

(Slot volgt.)

Batavia.

5 Maart 1870.

Iets op afrekening.

Het *Soerabajasch Handeisblad* verlangt van ons een politiek programma en is teleurgesteld, omdat wij dat niet gaven.

Voorloopig deelen wij de redactie van dat blad mede, dat wij verlangen:

- meer spoorwegen;
- havenwerken;
- bruikbare binnenwegen;
- eene goede regeling van de gouvernements-suikercultuur;
- oplossing van gemeentelijk in individueel bezit van den grond;
- verzekering van de rechten van bezit en eigendom;
- uitgifte van woeste gronden, in eigendom of in erfpacht voor langen termijn;
- verbetering van den rechtstoestand der landhuurders in de Vorstenlanden;
- verbetering van de tucht in de gevangenissen;
- een vrijzinnig tarief van rechten;
- stoomvaart op Australië, benevens telegrafische verbindingen;

uitbreiding van het onderwijs;
oplossing van de gouvernements-koffiecultuur;
vervanging van de heerediensten, districtsgewijze, door
eene belasting in geld;
gemeenteraden;

Ziedaar eenige punten van ons *politiek* program.

De rest komt van zelf.

Het *Soer. Hbl.* moet ons den tijd geven deze denkbeelden nader uit te werken en zal zich met dit *à compte* voor-
eerst moeten tevreden stellen. Wij zijn toch bezig aan een
dier punten: de suikercultuur.

Dat Indie in Indie dient geregeerd te worden, daarover
zijn wij het overigens al eens.

Wij willen ook niet toegeven, dat de wetgever in Neder-
land alleen in staat zou zijn den inlander tegen willekeur
van wien ook te beschermen. In de eerste plaats zal de
inlandsehe bevolking toch in *ons* een verdediger vinden, tegen
elkeen, die haar wil exploiteeren.

Daartoe zullen wij al den invloed van de drukpers aan-
wenden. Dat is hare roeping en haar plicht.

Zoolang overgangsmaatregelen noodig zijn, zorge het be-
stuur dat het loon den arbeider toekome.

De *L. comotief* is teruggekomen op hetgeen wij omtrent
de recensie van het eerste nummer van het *Militair Tijds-*
chrift hebben gezegd.

Wij zouden het slotartikel niet afgewacht hebben. Neen!
dat was onnoodig, want de geachte schrijver zelf zegt in
No. 5 (van 15 Febr.), dat hij die eerste aflevering „minder
gunstig” heeft ingeleid; dat zijne stem „scherp” was en er „sar-
casme” onder liep. De bedoeling was goed; dit nemen wij
aan; het effect kon zijn een nieuweling, die niet zeer „strijd-
lustig noch strijdvandig” was, te ontmoedigen.

De *Locomotief* verwijt ons overijling en ziet den splinter
in eigen oog niet, want de weinig gunstige beoordeeling van
het *Mil. Tijds.* sloeg ten deele op hetgeen over het systeem
van defensie was gezegd, terwijl de aanhef van dat opstel deed
zien, dat de heer K. „een begin” maakte om een overzicht
van hetgeen bij daaromtrent kon publiceeren, aan het pu-
blik voor te leggen. Als Indische gewoonte dus is het
slot af te wachten, geachte confrater, mocht ik u dan niet
hetzelfde verzoeken?

„Strijdlustig en strijdvandig” zult mij overigens steeds
vinden, waar het zaken geldt. Laat ons echter geene ha-
nengevechten tusschen redacteurs over een woord leve-
ren. Gaarne neem ik een woord terug, indien dat bij de
Indische prikkelbaarheid u minder courtois mocht hebben toe-
geschenen; gelief dus in dezen reciprociteit te betrachten.

Beider doel was immers, meen ik, de redactie van het *Mi-*
litair Tijdschrift aan te moedigen en des noods aan te
sporen met klem de belangen van het Indische leger te be-
hartigen. Ons leger heeft daaraan behoefte. Onze Sama-
rangsche confrater ontwikkelt daaromtrent sedert lang een
ijver en een talent, die wij geneigd zijn tot voorbeeld te
nemen, opdat cendracht macht ten goede make.

De *Javasche Courant* van gister bevat een Kon. besluit
van 17 Nov. 1869, No. 17, bepalende dat de medaille, bij
Kon. besluit van 24 Jan. 1839 No. 102 voor moed en
trouw ingesteld, voortaan zal worden gedragen aan het-
zelfde lint als voor de decoratie van de 4e klasse der Mil.
Willemsorde.

Nog bevat het officieele blad het Kon. besluit van 29
Dec. 1869 No. 4, wordende benoeming van den heer T.
M. Helmknampff, officier van gezondheid der eerste klasse bij
het Indisch leger, tot ridder van de Mil. Willemsorde 4e
klasse.

Volgens mededeeling van den heer Directeur van Binnen-
landsch bestuur zal de Fransche Maildienst, te rekenen van
de maand Augustus, om de 14 dagen vertrekken en wel
het eerst in die maand den 1sten, 15den en 29sten, en
vervolgens tweemaal per maand.

De Kamer van Koophandel alhier had, op verzoek van
de Handelsvereeniging, der Regeering dd. 28 October 1869,
in overweging gegeven te bepalen, dat het bedrag der van
het Gouvernement gekocht wordende wissels, zal kunnen
worden gestort bij de Javasche Bank en dat die wissels bij
dezelfde inrichting alsdan verkrijgbaar zouden zijn.

Bij besluit van 17 Januari jl. No. 10 is dat verzoek van
de hand gewezen, op grond dat de rechtstreeksche storting
van het bedrag der wissels bij de lands kas geacht kan wor-
den de spoedige becoming der wissels te bevorderen.

Den 28 Febr. kwam alhier t'er reede het stoomschip *Vice-*
Admiraal Fabius. Te Palembang was een kettingganger aan
boord gekomen, veroordeeld tot 10 jaren kettingstraf, buiten
Palembang te ondergaan. Op het oogenblik dat men de zeilen
ging strijken, greep de kettingganger een bootshaak en
begon *amok* te maken. Hij verwondte een soldaat die zich
aan boord bevondt, posteerde zich boven op de brug en
sloeg met de haak rond, zoodat allen rondom hem terugwe-
ken. Wegens zijne standplaats was het zeer gevaarlijk hem
te naderen en de zeilen moesten gestreken worden. Een
revolver, die afgeschoten werd, bleek geen effect te hebben.

Een inlandsch matroos was in eene boot gesprongen, die in de
davids hing, en stond met een riem in de hand op den uitkijk.
De tandakkende amokmaker keerde hem even den rug toe. Met
een sprong, dien een tijger niet zou kunnen verbeteren, was
de matroos uit de boot op de brug en greep met de eene
hand den kettingganger om den hals. Onmiddellijk sprongen
andere matrozen en passagiers toe, zoodat de Palembangster
spoedig stevig gekneveld was. Hij werd onmiddellijk bij den
waterschout in bewaring gesteld.

Men verzekert dat de Chineezen, die van het verbrande
Belgische koelieschip *Frédéric* afkomstig zijn, na afloop
van de instructie naar Banka zullen vertrekken.

7 Maart 1870.

Wij zijn in staat gesteld mede te deelen, dat de pogingen
der commissie ad hoc voor eene in den Planten- en Dieren-
Tuin alhier te houden tentoonstelling van Voortbrengselen
van Oude en Nieuwe kunst tot dusver met eenen ge-
wenschten uitslag zijn bekrond, daar haar van vele zijden
belangrijke inzendingen zijn toegezegd, zoodat nu reeds op
ruim twee honderd schilderijen in olieverf en bijzonder fraaie
gravures, benevens eene verzameling photographien naar
schilderijen van levende meesters gerekend kan worden.

Het tot stand komen der tentoonstelling aldus verzekerd
zijnde, heeft de commissie den termijn van inzending be-
paald van 25 dezer tot 5 April e. k., terwijl de opening voor de
leden en inzenders zal plaats hebben op Maandag 18 April
des morgens te 9 uur na afloop eener te 7 uur aanvangen-
de Matinée Musicale! Voor het publiek zal de tentoon-
stelling van den daar opvolgenden dag af zijn opengesteld
tegen betaling eener entree van een gulden per persoon en
een halven gulden voor ieder kind. De leden van den
Planten- en Dieren-Tuin en de inzenders hebben dagelijks
vrijen toegang.

De Directie van den Planten- en Dieren-Tuin, die in de
laatste maanden het aantal leden door verschillende oorzaken
belangrijk zag verminderen, vleit zich dat het bezoek van
den tuin, waartoe de bezichtiging der tentoonstelling ook
voor niet-leden de gelegenheid opent, velen aanleiding zal

geven tot het lidmaatschap toe te treden van dezen tuin die, — meermalen een sieraad van *Batavia* genoemd, — alleen door vereenigde krachten van het *Bataviaasch* publiek in stand gehouden kan worden en waarvoor bij gebrek aan vermeerderde deelneming weldra de, voor het onderhoud noodige, aanzienlijke uitgaven niet meer uit de gewone inkomsten zouden kunnen worden bestreden.

Mail- en Pakketvaart-dienst gedurende 1870.

Met uitbreiding, in zooverre, der advertentiën, geplaatst in de *Javasehe* courant van 21 December 1869, no. 102 en 7 Januarij jl. no. 2 en volgende, wordt het vertrek der stoombooten voor de mail- en pakket-vaartdienst in *Nederlandsch-Indië*, gedurende het jaar 1870, vastgesteld als volgt:

a. Van *Batavia* via *Muntok* naar *Singapore*, in verbinding met de maaldienst van de *Peninsular and Oriental Steam-Navigation-Company*:

in Maart,	"	9den en 23sten;
" April,	"	6den " 20sten en 30sten;
" Mei,	"	14den " 28sten;
" Junij,	"	11den " 25sten;
" Julij,	"	9den " 23sten;
" Augustus,	"	6den " 20sten;
" September,	"	3den " 17den;
" October,	"	1sten " 19den;
" November,	"	9den " 16den en 30sten;
" December,	"	14den " 28sten;

b. van *Batavia* rechtstreeks naar *Singapore*, in verbinding met de maaldienst van de *Messageries Impériales de France*:

in Maart,	den	4den;
" April,	"	1sten en 25sten;
" Mei,	"	23sten;
" Junij,	"	20sten;
" Julij,	"	18den;
" Augustus	"	1sten, 15den en 29sten;
" September,	"	12den en 26sten;
" October,	"	14den " 28sten;
" November,	"	11den " 25sten;
" December,	"	9den " 23sten.

Noordkust van Java:

c. 1. van *Batavia* via *Samarang* naar *Soerabaja*, den 3den, 9den, 15den, 21sten en 27sten van elke maand.

2. van *Soerabaja* via *Samarang* naar *Batavia*, den 3den, 9den, 15den, 21sten en 27sten van elke maand.

N. B. De boot die den 3den en 15den van *Batavia* en *Soerabaja* vertrekt, kan op aanvraag *Che-ribon*, *Tagal* en *Pekalongan* aandoen.

Molukken:

d. van *Soerabaja* via *Makassar* naar de *Molukken* en *Timor*, den 18den van elke maand.

N. B. Naar de *Molukken* via *Menado*, in de maanden *Januarij*, *Maart*, *Mei*, *Julij*, *September* en *November*;

Naar de *Molukken* via *Timor-Koepang*, in de maanden *Februarij*, *April*, *Junij*, *Augustus*, *October* en *December*.

Borneo's Westkust:

e. van *Batavia* via *Billiton* en *Pontianak* naar *Singawang*, den 9den van elke maand.

Sumatra's Westkust:

f. van *Batavia* via *Telok-Betong* en *Benkoelen* naar *Palang*, den 10den en 25sten van elke maand.

Bandjermasin:

g. van *Soerabaja* via *Bawean* naar *Bandjermasin*, den 28sten van elke maand.

Palembang:

z. 1. van *Batavia* via *Muntok* naar *Palembang*, den 5den en 20sten van elke maand;

2. van *Palembang* via *Muntok* naar *Batavia*, den 10den en 25sten van elke maand.

Het schip *'s Gravenhage* is gisteren te *Samarang* aangekomen en zal nog deze week naar hier vertrekken.

Geveilde Vastigheden,

Zaterdag, den 5 Maart 1870.

Voor rekening van de Heeren *J. T. Halkema* en *J. K. Homler* ieder voor $\frac{1}{3}$ gedeelte.

Het perceel gelegen op *Goenoeng Saharie*, verp. No. 9348, getaxeerd op *f* 13.000, zijnde een erf, behouwd met een steenen huis en dito bijgebouwen, allen met pannen gedekt. Kooper *Mr. I. H. J. Hoek* voor *f* 11.300.

Voor rekening des boedels van wijlen *Saboedien* en *Levie Pieters* ieder voor $\frac{1}{3}$ gedeelte.

Het perceel gelegen op *Rawa Bangke*, verp. No. 4950, getaxeerd op *f* 3.000, zijnde een stuk tuin- en kampong-grond, voor een gedeelte *rawa roempoet*. Kooper *L. Pieters* voor *f* 10.000.

De inschrijving voor *Gouvernements wissels*, den 5 Maart gehouden, heeft de volgende uitkomsten opgeleverd:

Tegen parikoers was ingeschreven voor	<i>f</i> 500,—
" 101 pCt. " " "	" " 540,—
" 101 $\frac{1}{4}$ " " "	" " 425,—
	<i>f</i> 1465,—

In het *Verslag* van de *Bataviasche Spaarbank*, over 1869, leest men:

In den *Raad* van toezigt en in de *Direktie* der *Spaarbank* is geene verandering gekomen, evenmin als in de verschillende betrekkingen, door de *Leden* bekleedt.

De *Heer J. Verhey* zal wegens vertrek naar *Europa* in de maand *Februarij* aftreden en door den *Raad* van toezigt in de alzoö ontstane vacature moeten worden voorzien.

Het ingelegde kapitaal is gedurende het afgelopen boekjaar van *f* 689,452,51 $\frac{1}{2}$ op *f* 786,188,61 (zonder de rente er bij te rekenen) geklommen; het is dus vermeerderd met *f* 96,736,09 $\frac{1}{2}$; het aantal inleggers is van 1142 op 1 Januarij 1869, op 1249 op het einde van het jaar gekomen. Die vermeerdering van 107 inleggers en *f* 96,736,09 $\frac{1}{2}$ aan kapitaal, doet ons het oog werpen op de in het verslag opgegeven rangschikking der kapitalen, volgens het bedrag der inlagen, vergeleken met soortgelijke opgaven van vorige jaren. Wij vinden dan ook, dat het cijfer der grootere kapitalisten zeer is gestegen. Om ons tot de uitersten te bepalen: in 1867 waren de inleggers met kapitalen van

2000 en daarboven ten getale van 80, in 1868 van 98, en in 1869 van 125; daarentegen bedroeg het cijfer der inleggers met een kapitaal van *f* 100 tot *f* 500 in 1867, 388; in 1868 447; in 1869 434; terwijl dat der kapitalisten met een inleg van minder dan *f* 100 in die jaren 269, 255 en 276 bedroeg. Zien wij de daarop volgende opgave van de percentsgewijze verhouding van de inleggers gedurende de jaren 1863 tot 1869, dan treft ons de bemerkelijk zeer spoedige toename van het getal inleggers met een kapitaal boven de *f* 2000, dat in 1863 6%, in 1869 10% ruim van de gezamenlijke inleggers bedroeg; terwijl

het getal der kapitalisten van de andere klassen een weinig verminderde of hetzelfde bleef.

De staking van betalingen eener geachte firma hier ter plaatse, op wier kantoorlokalen de Spaarbank eene hypotheek had gevestigd, en de gebleken onmogelijkheid om thans een kooper te vinden tot een prijs, eenigzins het bedrag der hypotheek nabij komende, deden ons besluiten, die Lokalen voor rekening der Bank over te nemen, ter voorkoming van verdere renten-derving.

Ofschoon bedoelde panden, in minder gedrukte tijden als de tegenwoordige, geacht kunnen worden veel meer waarde te bezitten dan die, waarvoor wij die hadden verhuypothekeerd, zijn wij niet anders dan gedrongen tot dien inkoop overgegaan, daar wij het niet als de roeping der Spaarbank beschouwen een gedeelte van het Kapitaal aldus vast te leggen. Het kwam ons echter voor, dat op deze wijze het meest in het belang van de Inleggers werd gehandeld.

Hoewel eene nauwkeurige beschouwing der waarde van de bij de Spaarbank beleende vastigheden ons dit jaar weder de overtuiging heeft gegeven, dat het bedrag der Hypotheken de grens van behoedzaamheid in geen deele overschrijdt, vernemen wij toch, met het oog op den gedrukten stand van de waarde der panden hier ter plaatse, dat de voorzigtigheid gebiedt dit jaar weder een gedeelte van de Winst (ten bedrage van f 4000) te reserveren. Het Kapitaal van Inleggers wordt daardoor des te beter verzekerd ten koste van een zeer klein gedeelte van het dividend.

Bij het einde van het Verslag is het ons aangenaam weder te mogen wijzen op den vooruitgang van de Bataviasche Spaarbank. Met bijrekening der rente is het Kapitaal geklommen tot over de 8 ton, aantoonende eene vermeerdering van meer dan f 100,000 op het cijfer van het voorgaande jaar.

Het stoomschip *Vice. President Prins*, kapt. Lindeman, is met de Engelsche Mail gister avond alhier aangekomen, medebrengende berichten uit Nederland tot 28 Januari jl. en telegrammen tot 22. Febr. jl.

Laatste Marktberigten van Singapore.

3 Maart 1870.

Gambier	\$	3.12 $\frac{1}{2}$	tot	3.15
Zwarte Peper.	"	7.75		
Witte "	"	10.10	"	11.25
Sago Flour	"	2.40		
" pearl	"	3.10		
Tin	"	28	"	29
40 s. Mule twist	"	150		
8 $\frac{1}{4}$ lbs. Shirtings	"	3.05	"	3.10
7 " "	"	2.55	"	3.
5 " T. Cloths	"	1.60	"	1.62 $\frac{1}{2}$
6 " "	"	1.87 $\frac{1}{2}$	"	1.90
7 " "	"	2.10	"	2.15
Vracht tot Londen	£	2 2s 6d	en	£ 2 10s.
Benares Opium nieuw	\$	494		

Wisselkoers op Londen.

Bankwissels	6/m. z.	4s. 6 $\frac{1}{4}$ d.
Credit "	do.	4s. 6 $\frac{1}{2}$ d.
Private "	do.	4s. 6 $\frac{3}{4}$ d.

REGTBANK VAN ONGANG IN DE 4de AFDEELING.

Zitting te Probolinggo van den . . . . .

Voorzitter Mr. J. J. Schneither.

BENDE. — GEMEEN OVERLEG. — VERWONDING. — MOORD.
— MOEDWILLIGE VERWONDING. — STRAF.

VONNIS

Gewezen door de Regtbank van Omgang in de 4de af-

deeling op Java, zitting houdende ter hoofdplaatse Probolinggo, in de zaak van den beklagde Pa Sarina, oud naar aanzien 37 jaren, geboren te Madura, woonachtig in de dessa Soember matie, district Tongas, regentschap en residentie Probolinggo, van beroep landbouwer;

De Regtbank;

Gelet enz.;

Overwegende, dat uit de bekentenis van beklagde, in verband met de beëdigde verklaringen der getuigen Pa Senedin, Pa Beryo, Bok Palang en het ten processe overgelegde beëdigde proces-verbaal van lijk- en wondschouwing is gebleken, dat de mede-beklagde Radjimin op een Dingsdag-morgen, ongeveer 4 maanden geleden, te huis komende en daar zijnen broeder Radjimin en zijne tante Basih gewelddadig van het leven beroofd aantreffende, den hem door den eveneens verwonden Pa Senedin als den dader genoemden Pa Boesar (die met Bok Boesar en Pa Gantjem naar het huis van den Patinggi was geloopt), is achterna gegaan en Pa Boesar, die, blijkens zijn bebloed baadje reeds gewond was, nog meerdere pieksteken heeft toegebracht, waarop de beklagde en de mede-beklagde Pa Rasimo mede toeschoten en dien Pa Boesar eveneens te lijf gingen, bij welke gelegenheid Pa Rasimo, die het eerst toeschoot, Pa Boesar een steek in het schouderblad toebracht en beklagde, na zijne door Pa Boesar vastgegrepen piek losgerukt te hebben, hem een steek in de hartstreek toebracht, waarop Pa Boesar dood nederviel;

Overwegende, dat, daar niet is geconstateerd geworden, welke verwondingen Pa Boesar, hetzij in het oorspronkelijke gevecht met Radjimin, hetzij later door Radjimin, den 1sten beklagde, reeds bekomen had voor beklagde hem den bovenomschreven pieksteek toebracht, noch ook of deze den dood van Pa Boesar ten gevolge heeft gehad, beklagde alleen aan moedwillige verwonding kan schuldig verklaard worden, blijkende het uit den geheelen loop der zaak, dat hier niet te denken valt aan eene handeling in bende of in gemeen overleg van beklagden, in welk geval ieder hunner voor den dood van Pa Boesar aansprakelijk zoude zijn, altijd, wanneer deze niet reeds vroeger eene hem door Radjimin toegebrachte doodelijke verwonding had bekomen;

Gehoord de slotsom van het gevoelen van den hoofd-djaksa enz.;

Ingewonnen het advies van den hoofd-panghoeloe;

Gelet op de artikelen enz.;

Regt doende:

Verklaart den beklagde Pa Sarina, oud naar aanzien 37 jaren, geboren te Madura, woonachtig in de dessa Soember matie, district Tongas, regentschap en residentie Probolinggo, van beroep landbouwer, schuldig aan het hem ten laste gelegde feit (met uitzondering van het hem ten laste gelegde dooden van twee paarden, van welk feit, aangezien het niet bewezen is, hij moet vrijgesproken worden), uitmaken de moedwillige verwonding;

Veroordeelt hem overzulks tot de straf van zes jaren dwangarbeid buiten den ketting ter plaatse buiten het eiland Java, door den Gouverneur-Generaal te bepalen;

Veroordeelt hem nog in de kosten van het geding.

Aldus enz.

Bij arrest van het Hoog-Geregtshof dd. 24 Februarij 1869, is dit vonnis verbeterd ten opzichte van de straf in die van vijf jaren dwangarbeid in den ketting ter plaatse op het eiland Java, door den Gouverneur-Generaal te bepalen, voorafgegaan door $\frac{1}{4}$ uur tentoonstelling.

(I. W. a. h. R.)

Batavia. — Van Gouvernementswege is op den 25sten Januarij 1870 te Soerabaja in het openbaar uitbestede de levering van 1000 halve leggers, 250 heele amen en 250 halve amen, ter voorziening in de behoefte te Banda [residentie Amboina], tegen betaling

van f 8.50 per halven legger, en van f 5.20 per heele en f 3.20 per halve aam.

Bantam. — De weersgesteldheid was in dit gewest gedurende Februarij jl. zeer ongunstig. Zware slagregens, vergezeld van stormwinden, deden de rivieren buiten hare oevers treden, waardoor aanzienlijke schade aan veldgewassen, tuinen en woningen werd toegebracht. Hooge zeeën en stormvlagen maakten bovendien de kostvaart onveilig.

In de meeste rivieren in de afdeeling Tjeringin ontstonden den 2den, 3den, 4den en 5den Februarij overstromingen, waardoor in de distrikten Tjeringin en Menes 20 en 40 bouws sawah's onder water werden gezet. In eerstgemeld distrikt gingen bovendien 25 tjaings padi verloren.

Aan het padigewas in het distrikt Panimbang werd geen schade toegebracht. De wegen aldaar geraakten echter in een treurigen toestand.

In de afdeeling Pandeglang wisselden storm en regen, van af den 17den tot en met den 21sten van gemelde maand, elkander af.

In de distrikten Tjomas, Tjimanok en Pandeglang zijn 489 bamboezen woningen, 345 padischuren en 96 buffelkralen omvergewaaid of door nedervallende boomen neêrgerstert. Behalve 921 bamboestoelen zijn nog ongeveer 12000 boomen ontworteld en omvergewaaid. Hieronder zijn begrepen 1002 klapper-, 221 areng- en 7957 amboeloe-boomen. In de koffijtuinen zijn ruim 1000 dadap- en andere schaduwboomen omvergewaaid. Het getal vermelde of beschadigde koffijboomen kon nog niet worden opgegeven.

Van een der koffijpakhuizen te Tjimanok zijn ± 400 dakpannen afgewaaid. De werkloosd aldaar werd geheel omvergeworpen.

De lager gelegen distrikten Baros en Kallelet hadden weinig van den wind te lijden. In laatstgemeld distrikt werden alleen 40 bouws sawah's overstroombd. Het dak van de in het distrikt Pandeglang gelegen brug Kadoe-Merak werd geheel weggerukt.

Eene groote ziekenloosd, behoorende bij het bad- en lissement Tjipan- nas, startte neder, terwijl ook de daken der overige gebouwen en die van de koffijpakhuizen te Pandeglang, te Tjimanok en te Tjomas aanmerkelijk se als leden. De stallen der regentsposterij te Pandeglang werden omvergeworpen.

De in de afdeeling Serang aangerigte verwoestingen waren mede zeer belangrijk.

Door den ongekenden hoogen waterstand in de rivier Tjioeljong werd de dijk, van de dessa Rugas tot de dessa Ponthang, ter lengte van ± 100 roeden, weggeslagen. Het water steeg op den grooten weg tot 4 voet, overstroemde alle in de nabijheid gelegen dessa's en sleepte 25 huizen en talrijke vruchtboomen mede. De kom munikatie werd door deze overstroming zeer belemmerd.

In de dessa Kudjung-Koengan, Tratee en Karangulan, allen gelegen in het distrikt Kramat-Watoc, werden 19 huizen van hunne daken beroofd.

Ter hoogte van het eiland Pandjang zonken 2 prauwen aljokoeng, geladen met koraalsteenen, waarvan de opvarenden echter gered werden.

Voorz. werden overstroombd:

in het distrikt Tjioens 22 dessa's en 1632 bouws sawah's;

„ „ „ Onderandir 11 „ „ 356 „ „

„ „ „ Tjikaudi 20 „ „ 1926 „ „

Het aantal beschadigde of vernielde inlandsche woningen kon nog niet worden opgegeven, daar het water den 27sten Februarij op de meeste plaatsen nog 7 à 8 voet hoog stond.

Ter hoofdplaats van het distrikt Tanara woedde den 20sten Februarij nit het Zuid-Westen een storm, die gepaard ging met stortregens en oorzaak was, dat behalve ettelijke zondroogloodsen (krangkengs) ook de zijwand van het pakhuis no. 9 zich losrukte en ineenstortte. Door het wegwaaijen der panen van het pakhuis no. 15 stond het daarin opgeborgen zout onder water.

Den 25sten werd door een bandjir in de Tjidoerian de dijk nabij de dessa Pagadoengan (distrikt Tanara) ter lengte van 12 en diepte van 10 voeten weggeslagen. In verschillende dessa's werden 18 woningen, 3 padischuren en 4 wachthuizen, benevens verscheidene boomen omvergeworpen, terwijl enkele prauwen door den sterken stroom werden medegevoerd.

De aan de velden aangerigte schade kon nog niet worden opgegeven, daar het water nog niet tot het gewone peil was teruggekeerd.

In de afdeeling Anjer werd het steenkolenpakhuis ter hoofdplaats aanmerkelijk door den stormwind beschadigd.

Den 1sten Maart jl. was het ruwe weder allengs tot bedaren gekomen, en kon een begin worden gemaakt met het herstellen der aangerigte schade aan dijken, bruggen en wegen.

Menschenlevens zijn bij deze rampen, voor zooveel tot nog toe bekend, niet te betreuren geweest.

Krawang. — Ten gevolge van een hevigen bandjir in de rivier Tjitarum, werden in den nacht van 24 Februarij jl., de langs die rivier gelegen dijken, ter hoogte van de kampongs Teloeek-boefjoeng en Boekis, doorgebroken. Ook de in het vorig jaar herstelde doorbraken nabij de kampongs Telagerang, Klapa-doen en Melajoe, hadden eenigzins te lijden.

Van bestuurwege werden de noodige bevelen gegeven, om de schade zoo spoedig mogelijk te herstellen.

Praanger-Regentschappen. — Van den 15den tot den 25sten Februarij jl. hebben, zoowel ter hoofdplaats als in het gebergte, zware winden gewoed, waardoor nog al vele koffijvruchten van de boomer zijn afgewaaid, terwijl in het distrikt Oedjoeng-Broengkoelon 928 koffij-905 dadap- en 82 woudboomen, in het distrikt Tjipadjéh 6 woudb-63 dadap- en 103 koffijboomen, in het distrikt Koppo 2579 en in het distrikt Tjisondari 422 koffijboomen, benevens nog 1512 en 193 dadap-24 en 124 woudboomen zijn omgewaaid.

Cheribon. — In de afdeelingen Madjalengka en Ploembon was de gezondheidstoestand gedurende Januarij jl. gunstig.

Het aantal koorts- en poklijders nam af in de afdeelingen Cheribon, Koeningan en Galoe, doch vermeerderde in de afdeeling Indramajoe.

Bij de in deze afdeeling op primo Januarij onder behandeling gebleven 341 zieken voegden zich nog 1466; zoodat het totaal aantal zieken in Januarij jl. bedroeg 1807, waarvan herstelden 812 en overleden 281. Op ultimo van gemelde maand waren alzoo aanwezig 174 poklijders, op eene bevolking van 188,164 zielen.

Ter betengeling der epidemie werd al het mogelijk gedaan.

Rembang. — Bij de 281 poklijders, die op ultimo December 1869, onder behandeling waren, kwamen tot en met 10 Januarij jl. nog 283.

Gedurende dat tijdsbestek werden alzoo in het geheel verpleegd 54 lijdens, waarvan herstelden 190 en overleden 64, zoodat op laatstgemeld tijdstip nog 260 lijdens in behandeling bleven.

Paseroean. — Ten gevolge van hevige stortregens zijn op den 15den Februarij, 28 bouws sawa's en 26 bouws tegalvelden van het district Gempol, afdeeling Bangil, onder water gezet; terwijl 2/4 bouws sawa's verand en 116 roeden van den suikerriet-aanplant van Wangoonredjo omvergeworpen zijn.

Door het hevig stroomend water zijn ook de wegen van Gempol naar Pandaan en naar Modjokerto ontbloot van hare zand- en grintbedekkingen de bruggen bij de dessa's Soektji, Soember pandan, Djimbroeng zwaar beschadigd en eenige kleine dammen weggeslagen.

Er bestaat vrees, dat wanneer van die sawavelden niet spoedig het overvloedig water zich kan ontlasten, de jonge aanplant verloren zal zijn.

Van wege het bestuur zijn intusschen maatregelen genomen, om de outstane schade aan bruggen, wegen en dammen zoo spoedig mogelijk te herstellen.

Celebes en Onderhoorigheden. [Januarij]. — De gezondheidstoestand liet in dit gouvernement over het algemeen veel te wenschen over.

In bijna alle kampongs ter hoofdplaats Makasser eischte de pokziekte hare offers. Van de 254 lijdens, die gedurende gemeld tijdsverloop aldaar verpleegd werden, bezweken 47 en herstelden 136, zoodat men onder ultimo Januarij nog 71 lijdens telde. De ziekte vertoonde zich mede in de Zuider-distrikten, waar men 298 lijdens telde, waarvan 226 herstelden en 4 overleden. In overleg met den officier van gezondheid, belast met de civiel geneeskundige dienst in deze afdeeling, werd het mogelijke gedaan tot tegengang van deze ziekte.

Behalve de vele gevallen van buikziekte en koorts, deden zich in de Ooster-distrikten nog 20 poklijders voor, waarvan 3 overleden en 6 herstelden. In de Noorder-distrikten telde men 143 poklijders, waarvan 20 overleden en 60 herstelden.

Door de bemoeijng van de besturende ambtenaren en van de inlandsche hoofden hoopte men het bij de bevolking nog niet geweken vooroordeel tegen de vaccine van lieverlede te overwinnen.

Te Salejer deden zich buikziekten en, als gewoonlijk, koorts voor. Geneeskundige hulp werd zooveel mogelijk verleend.

De veeziekte in de afdeeling Noorder-distrikten was aan het afnemen. Gedurende Januarij stierven aldaar 365 karbouwen, tegen 683 in de maand te voren. De vier door deze ziekte aangetaste paarden stierven allen. De veearts Robertson kwam den 31 Januarij ter hoofdplaats Makasser aan met bestemming, om zich tot het verleenen van geneeskundige hulp naar de Noorder-distrikten te begeven.

Zoowel te Makasser als in de afdeelingen Noorder-, Ooster- en Zuider-distrikten en te Salejer vielen vele en zware regens, die nu en dan vergezeld gingen van hevige winden.

In de afdeeling Makasser hield de bevolking zich onledig met het bewerken der sawah-velden. De bibiet schoot welig op en werd op eenige plaatsen reeds overgeplaat. Dit laatste was mede het geval in sommige streken van de Noorder-distrikten.

De koffijboomen in de Berg-Regentschappen beloofden een goeden oogst.

De in het regentschap Balotji bij wijze van proef aangeplante kinaboompjes kwamen goed op.

In de Ooster-distrikten hadden de aanplantingen van djagong over het algemeen een goed aanzien. De oogst van dit produkt in de Zuider-distrikten overtrof ruimschoots de verwachting. De werkzaamheden op de padivelden werden in deze afdeeling met kracht voortgezet.

Het aangeplante suikerriet stond voornamelijk in het Glissengsche zeer gunstig.

Ook de stand der koffij-aanplantingen in het gebergte van Bonthain gaf de beste verwachtingen op een voordeelig oogst.

De djagong- en gierst-aanplantingen in de afdeeling Saleijer hadden mede een goed aanzien.

De handel was over het algemeen vrij levendig.

Java Java en elders kwamen te Makassar aan 1 raschip onder Nederlandse vlag en 23 inlandsche vaartuigen. Van daar vertrokken 26 vaartuigen van laatslgemelde categorie.

De prauwenvaart in dit gouvernement was als volgt:

	Aangekomen:	vertrokken:
te Makassar	32	84
» Bonthain	32	38
» Djeneponta	4	6
» Allee	3	10
» Balang-nipa	91	87
» Saleijer	27	10

De pikol rijst kostte:

	1ste soort:	2de soort:
te Makassar van f 4.50 tot f 10.— en van f 4.50 tot f 8.—;		
in de Noord.-distrikt. » » 5.— » » 5.—		
» Zuid.-distrikt. » » 6.— » » 8.— » » 6.— » » 7.—;		
» Oost.-distrikt. » » 4.— » » 7.—		

Amboina [Januarij]. — Het weder was afwisselend.

Met uitzondering van Kajelie [Boeroe], alwaar zich ten gevolge van de heerschende regenmonsoon vele gevallen van koortsen voordeden, was de gezondheidstoestand gunstig.

De pikol rijst kostte van f 9 tot f 10.

Amboina werd bezocht door 9 Europeesch- en 5 inlandsch getuigde vaartuigen, te zamen metende 1081 lasten, en er vertrokken van daar 5 vaartuigen van de eerste, en 1 van laatslgemelde categorie, metende gezamenlijk 680 lasten.

De in- en uitvoer van koopmanschappen en van speciën vertegenwoordigden repektiefelijk een bedrag van f 237466 en f 23971, en van f 6930 en f 10100,33.

Aan belastingen werd ontvangen:

aan hoofdgelden	f 4954,53;
» verpachte middelen	» 2531;
» zegelregten	» 357,40;
» overschrijvingsregten	» 257,50.

Timor. — Aan berigten, hoopende van 7 December 1869 tot 7 Februarij 1870, wordt het volgende ontleend.

Eenige weinig beduidende onregeligheden te Ende (Floris) en te Bau [Retti] uitgezonderd, bleef de rust in dit gewest ongestoord.

In de onder direkt beheer staande landschappen scheen de pokken-epidemie uitgeveed te hebben. Het totale sterftecijfer was 621 over een bevolking van 6782 zielen. Onder vreemdelingen, vooral van Savoe aangekomen, en onder bergbewoners werden nog wel pokklidders aangetroffen, doch deze werden bij tijds afgezonderd en onder geneeskundige behandeling gesteld.

De gezondheidstoestand was in de andere gedeelten van dit gewest minder gunstig.

Op het eiland Somba heerschten de natuurlijke pokken nog steeds, doch daar waren zij van een minder kwaadaardig karakter. De bevolking begon meer en meer het noodzakelijke van de koepok-inenting in te zien.

In het regentschap Larantoea [eiland Floris] werden 1403 kinderen gevaccineerd.

Ook op de Solor-eilanden heerschten de pokken. Er werden 218 kinderen ingeënt. Het aantal aangetasten, overledenen en herstelden kon niet met juistheid worden opgegeven, doch het aantal sterfgevallen moet betrekkelijk weinig beduidend zijn geweest.

In de nabij Koepang [eiland Timor] gelege landschappen zouden tot ultimo December overleden zijn ± 2000 pokklidders.

Op het eiland Savoe was de sterfte mede zeer groot. De bewoners bleken hoogst vatbaar te zijn voor de kinderpokken.

Op Roti waren tot op 15 Januarij jl. ± 350 personen aan dezelfde ziekte gestorven.

Voor een betere regeling der vaccine op deze eilanden werd het noodige verrikt.

Gedurende het in hoofde dezes gemeld tijdsverloop regende het zonder ophouden. De djagong- en padi-aanplantingen stonden dan ook naar wensch; evenzoo de tweede gewassen. De padi; die niet het hoofdvoedsel der bevolking uitmaakt, werd nog betrekkelijk weinig aangeplant.

Het nieuw gebouwd Japansche ramstoomschip Iho Shomara, gezagvoerder James, deed op de reis naar zijne bestemming Koepang aan.

— Van 15 tot en met 31 December 1869 werden in de distrikten Koepang, Babauw en Paritij verpleegd 45 pokklidders, waarvan 21 herstelden en 24 overleden. (Jav. Ct.)

Socrabaja, 25 Februarij. Heden morgen is hier een kaaiman af-gemaakt geworden in de boijoh, door een 18tal dwangardeiders die

bezig waren gras als' anderzins voor de trekossen der politie te snijden. Hij kwam op een van hen aan die hem echter nog tijdig bemerkte, anders ware hij gewis het slachtoffer er van geworden; vervolgens door zijn kameraden bijgestaan hebben zij het monster met hunne ngavits gedood en de staart medegenomen naar 's lands gevangenis.

— Gisteren is te Modjokerto een kaaiman gevangen van 16 voet lengte. Men was op het ondiër opmerkzaam geworden door een badende inlander die door het vraatzuchtig beest werd aangevallén maar zich nog wist te redden zoodat hij met den schrik en een paar onbeduidende wonden vrij kwam.

— Men schrijft ons van Kraksaan dd. 21 dezer:

Heden namiddag, ongeveer te 4 uren, deed zich eensklaps alhier het slaan op de tong tong hooren, het alarmsein voor brand.

Ik spoede mij naar de plaats waarheen ik de menigte zag henen snellen en zag weldra 's lands gevangenis alhier in volle vlammen staan.

De stevig waaierende Z. O. wind behoevde de woning van den Rongo, welke vlak naast de boei staat, een prooi te worden van het alverteerende vuur.

Men vermoedt dat de brand is toetschrijven aan boos opzet waarvan twee gevangenen verdacht worden, die hun heil zochten in de vlucht maar zij werden in dat pogen belet door de toegeschoten politie.

Men was den brand spoedig meester door de welberaamde maatregelen van den assistent resident en den Rongo die beide even als bij den laatsten bandjir ook hier het bewijs leverden in oogenblikken van gevaar doortastendheid met kalmte te vereenigen. (Soer. Ct.)

Socrabaja, 25 Februarij. Men schrijft ons uit de omstreken van Malang dd. 20 dezer;

In weerwil van inenting en her-inenting blijven de pokken hier heerschen.

Intusschen heeft men naar evenredigheid weinig sterfgevallen te betreuren waartoe het gezonde klimaat alhier allerwaarschijnlijkst veel bijdraagt.

De politie legt hier veel ijver en activiteit aan den dag, hetwelk eenen heilzamen invloed schijnt uit te oefenen op de dieven van proesie, die naar elders hunne liezen pakken om er ongestoorder hun bedrijf te kunnen nitoeenen.

Onlangs gaf onze wedonoh nog een bewijs dat hij zich niet gemakkelijc laat verschalken en daarbij den moed heeft op ongelegene uren de schurken te verrassen.

Er waren verscheidene buffels gestolen en te vergeefs zocht men naar de daders en de verdwenen beesten.

Men vreesde reeds dat zij geslacht ter markt waren gebracht en verdere nasporingen tot niets zouden leiden.

Het kwam den wedonoh ter oore dat de bewoners van zeker huis in ene dessa door de bevolking verdacht werden niet vreemd te zijn aan dien stonten diefstal. — Op zeker avond stond hij onverwachts, slechts door een paar politiedinaars vergezeld, terwijl de regen bij stroomen nederviel, op den drempel der verdaachte woning. Zijn navorschend oog ontwaarde onmiddellijk dat de bewoers niet op hun gemak waren.

Een zekere gejaagdheid lag op hunne trekken welke zij te vergeefs onder het mom der onverschilligheid trachtten te verbergen.

Het ontging den wedonoh niet, dat zijne komst was ontdekt alvorens hij zelf verscheen en dat men nog even den tijd had gehad verdachte voorwerpen aan zijn onderzoekenden blik te onttrekken. Daar ziet hij toevallig aan gene zijle eener balie den voet van een inlander uitsteken maar hij houdt zich also hij niets had bespeurd.

Op zijne vraag „of er geene orang' menoempangs in huis waren" bekwam hij een ontkennend antwoord.

En wie zijn dan die menschen vroeg hij weder, „die zich daar verbergen onder die balie-balie?" — Die vraag had de uitwerking van een bliksemslag, zóó ontsteld en bedremmeld stond de aangesprokene daar.

De verborgen kerels kwamen te voorschijn en trachtten hun wegkruipen te verklaren, dat zij bevreesd geworden waren voor verdachte personen te ullen gehouden en als zoodanig gearresteerd te worden.

„Ik weet alles" donderde de wedonoh hun te gemoet; en een pistool te voorschijn halende, waarvan hij den haan spande, sprak hij op dreigenden toon „ik schiet je voor den kop, indien je niet onmiddellijk mij de plaats aanwijst waar ge de laatst gestolen karbouwen hebt verborgen."

Misdadige inlanders zijn in den regel buitenmate bijgelocvig: die bedreiging welke toevallig hun misdrijf onthulde; verraste hen dermate dat zij alles terstond bekenden en den wedonoh den weg wezen naar een ravijn, waar de buffels verborgen waren. — Van veediefstal overtuigd werden zij allen aan de justitie overgegeven. (Soer. Ct.)

Socrabaja, 26 Februarij. Men schrijft ons van Probolingo:

In den namiddag van den 21sten jl. werd door hevigen wind en hooge zeeën een schoener, liggende ter reede alhier en toebehoorende aan den regent van Panaroekan, van de ankers geslagen en nadat van te voren het roer was gebroken zoodat men geen zeil kon hijschen, nabij Probolingo's haven op het strand geworpen.

De schoener was beladen met verschillende koopmansgoederen voor deze residentie en bevond zich reeds twee dagen ter reede in afwachting van eene gunstige gelegenheid om binnen te loopen.

Al spoedig bij het aan den grond raken ontstond een zwaar lek door het loswerken der planken, zoodat het water met onweerstaanbaar geweld binnendrong en de schoener al dieper en dieper in den modder wegzonk en de opvarenden bedacht moesten zijn op levensbehoud.

Een noodsein werd geheschen dat van den wal niet kon worden ontwaard alhoewel het toch voor ieder vaartaig niet doenlijk zou geweest zijn de haven uit te komen.

Aan de wakkere, kloeke bemanning van het Hollandsche schip Susanna Elisabeth, gezagvoerder van der Heijden, dat ook ter reede lag, had men het te danken dat de opvarenden van den schoener allen werden gered: in weervil van den hevigen wind en niettegenstaande de zware branding welke den in nood verkeerenden schoener met een vlok-kig schuin overstelpde, waagden die onversnagde en menschlievende zeelieden in eene uitgebrachte sloep de in levensgevaar zijnde natuurge-noeten van een wissel dood te redden.

Als rechtstreeksche oorzaak van dit ongeluk, waardoor den handel weder een gevodig verlies is toegebracht, mag men wijzen op den elendigen toestand der haven alhier, waarvan de verbetering nog altijd blijft behorende tot de vrome wenschen, niettegenstaande het iagediend project reeds lang is goedgekeurd en de benooidigde fondsen toegestaan.

Waar zooveel belanger op het spel staan mag men billijkerwijze verwachten dat de nieuw opgetreden Directeur van Openbare werken een einde zal maken aan het talmen van zijn voorganger, zoodat handel en scheepvaart ter Probolinga's reede niet langer blijven blootgesteld aan dergelijke te voorkomen verliezen.

(Soer. Ct.)

Soerabaja, 24 Februarij. Gisteren middag miste Mevrouw W. uit een geldtransactie een bankbiljet van f 200 --

Daarlijk werd daarvan aangifte gedaan aan de politie en na den ge-heelen nacht met onderzoek en ondervraging zich te hebben bezig gehouden, mocht het den schout te Boer gelukken te ontdekken, dat het bankbiljet door eene baboe gestolen en onder de mat der slaapkam-er verborgen was.

Dergelijke activiteit en scherpzinnigheid kan in een politie-ambenaar niet genoeg worden op prijs gesteld.

[Ins.]

Soerabaja, 28 Februarij. De hoofdplaats der Afdeling Brebes (Tegal) werd in den morgen van 11 dezer door een zwaren bandjir bezocht. De Pensali overschreemde de geheele afloop- en nam in hare vaart eene brug mede van den grooten weg, waardoor in de communicatie thans tijdelijk met vaartuigen moet worden voorzien.

Als eene bijzonderheid wordt tevens uit bedoelde Residentie mede-geeld, dat de Assistent-Wedono van Brebes, Mas Poespa di poera, eindelijk dezer dagen zijne definitieve benoeming ontvangen heeft tot Wedono van Krandon (Afd. Tegal) nadat hij 3 jaren deze betrekking als waarnemend had vervuld.

(Insulind.)

Soerabaja, 24 Februarij. Naar wij vernemen zijn dezer dagen van Batavia de stukken ontvangen betreffende de voorgenomen slooping der versterkingen te Soerabaja. --

Eindelijk is dan toch die lang verwachte en zoo vaak besproken zaak tot eene beslissing gekomen. De vergunning tot sloopen is officieel en schriftelijk gegeven, echter niet onvoorwaardelijk, want sommige basti-onen en ionetten moeten blijven bestaan, hetgeen ongetwijfeld de zamen-stelling van een goed plan van verdeeling der terreinen zal tegenwer-ken.

Bovengenoemde stukken zullen in handen gesteld worden eener kom-missie die een plan van verdeeling aan de regering zal moeten voor-leggen. Wij hopen spoedig de zamenstelling dezer kommissie te kun-nen mededeelen.

— Heden middag [den 16] om 4 uren kwam de eerste trein na zes weken stilstand weder te Solo aan. Te Lawang had een ongeluk plaats door eigen schuld. Een reeds bejaard Javan wilde nog even de weg passeren, toen de trein aankwam stoomen en had het ongeluk overreden te worden. -- als 't ware zonder rechter been werd die ongelukkige in 't Hospitaal te Solo gebracht -- aan een goede behan-deling zal 't hem daar niet ontbreken maar het been krijgt hij nimmer terug.

[Vorstenl.]

Paseroean, 24 Februarij. Men schrijft ons van Sumanap onder dato 18 Februarij 1870.

Als een vervolg op hetgeen de Soerabaja Courant van den 5den dezer No. 29 mededeelt omtrent de tijdelijke schorsing van den Pan-nembahan van Sumanap door den Resident van Madura kan ik UEd. alnu mededeelen dat de Regering niet alleen hare goedkeuring aan dezen krassen maatregel gehecht, maar tevens genoemden hoofdamt-enaar opgedragen heeft, aan dien vorst in de Kraton en in tegen-woordigheid zijner voornaamsie Bloedverwanten en verdere familieleden

de hooge ontevredenheid der Regering over zijn gehonden gedrag te kennen te geven, met bedreiging hem uit zijne waardigheid te zullen ontzetten, indien daartoe verd r eenige aanleiding door hem mogt worden gegeven.

Te gelijker tijd wordt de Pangeran Ario Soerying Rat, kolonel kom-mandant der Barissan te Sumanap, aan wien door den Resident van Madura een paar maanden geleden, wegens het niet opvolgen van ZHEG's orders, een onbepaald huis-arrest was opgelegd met verbod van dienst te doen) ontslagen uit zijne betrekking.

Door de besluiten van onzen verdienstelijken Resident op die wijze te eerbiedigen, toont het Gouvernement niet alleen deze billijk en regt-vaardig te achten, zoodat het onnoodig is verder over de gegrondheid daarvan te oordeelen, maar ook dat het in het belang der Maduresche Bevolking prijs stelt op het behoud van een Hoo'dambtenaar als de Heer C. Bosscher die zeker nog door geen ander Resident overtroffen werd in de besturing van het eiland Madura.

(Pass. N.- en Adv. blad.)

GOUVERNEMENTS-BESLUITEN, BENOEMINGEN, ENZ.

EXTRAKT uit het Register der Besluiten van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie.

BUTENZORG, den 2den Maart 1870, (No. 10.)

(Staatsblad no. 32.)

Gelezen de missive van den Minister van Koloniën van 23 Novem-ber 1869, Lett. C, no. 7/1611, daarbij in afschrift aanbiedende het Koninklijk besluit van den 14 dier maand, no. 17 luidende als volgt:

WIJ WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Neder-landen, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.

Gezien het Koninklijk besluit van den 24sten Januarij 1839, no 102; Op de voordragt van Onzen Minister van Koloniën, dd. 10 Novem-ber 1869, lett. C, no. 5;

Gezien den daarbij overgelegden brief en bijlagen van Onzen Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie, dd. 8 September 1869, no. 812/11;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Te bepalen, dat met wijziging in zoo verre van art. 2 van het Koninklijk besluit van den 24sten Januarij 1839, no. 102, de daarbij in-gezette medaille voor moed en trouw voortaan zal worden gedragen aan hetzelfde lint, dat aan het slot van de artt. 6 en 7 der wet van 30 April 1815, (Staatsblad no. 33*) is vastgesteld voor het dragen van de dekoratie der 4de klasse van de Militaire Willemsorde.

Onze Minister van Koloniën is belast met de uitvoering van dit be-sluit, waarvan tot kennisneming afschrift zal worden gezonden aan Onze Ministers van Marine en van Oorlog, en aan den Kanselier der beide orden.

's GRAVENHAGE, den 14den November 1869.

(get.) WILLEM.

De Minister van Koloniën,

(get.) DE WAAL.

Akkoordert met deszelfs origineel:

De Sekretaris-Generaal,

bij het Ministerie van Koloniën

(get.) FEITH.

Voor eensluidend afschrift:

De Sekretaris-Generaal,

(get.) FEITH.

Is goedgevonden en verstaan:

Van het bovenstaand Koninklijk besluit aanteekening te houden.

Afschrift, enz.

Ter ordonnancie van den Gouverneur-Generaal:

De Algemeene Sekretaris,

VAN HARENCARSPEL.

Civiel Departement.

Verleend:

Ben tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan den assistent-resident van Kendal (Samarang) W. F. K. L. de Vogel; aan den ingenieur der tweede klasse bij den waterstaat en 's lands burger-lijke openbare werken J. W. P. Kennis; aan den havenmeester te Rionw G. J. Putman Cramer; en aan den letterzetter der eerste klasse bij 's lands-drukkerij, P. J. van Oosterhout.

Een tweejarig verlof aan den derden onderwijzer aan de kweekschool tot opleiding van inlandsche onderwijzers te Soerakarta F. W. Winter;

Benoemd:

Tot advocaat en prokureur bij den raad van justitie te Soerabaja mr. H. M. J. Francken, en zulks met intrekking van zijne benoeming tot advocaat en prokureur bij het hoog-geregtshof van Nederlandsch-Indië.

Tot telegrafist der tweede klasse, de telegrafist der derde klasse G. van Benningen van Helsdingen.

Bij het Binnenlandsch Bestuur in de Residentie Palembang.

Tot controleur der eerste klasse, de controleur der tweede klasse bij dat bestuur J. H. H. Doruseiff.

Tot controleur der tweede klasse, de controleur der derde klasse bij het binnenlandsch bestuur in de residentie Lampongsche Distrikten M. Reep.

Tot ambtenaar ter beschikking, de ambtenaar voor de burgerlijke dienst in Nederlandsch-Indië J. Boers.

Bij het Binnenlandsch Bestuur in de Residentie Lampongsche Distrikten.

Tot controleur der derde klasse, de ambtenaar ter beschikking in de residentie Palembang F. Winkel.

Bij het Binnenlandsch Bestuur in de Residentie Wester-afdeeling van Borneo.

Tot controleur der derde klasse, de ambtenaar ter beschikking A. H. Fabius.

Tot ambtenaar ter beschikking, de ambtenaar voor de burgerlijke dienst in Nederlandsch-Indië J. Oldenborgh.

Bij de Plaatselijke Schoolkommissie te Pasoeroean.

Ontslagen:

Eervol, wegens vertrek, als lid A. F. van der Ven, onder dankbetuiging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten.

Benoemd:

Tot lid H. S. Balsam, predikant bij de protestantsche gemeente aldaar.

Bij de Plaatselijke Schoolkommissie te Balavia.

Ontslagen:

Op verzoek, eervol, als lid J. L. van Gennep, onder dankbetuiging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten.

Magtiging Verleend:

Tot uitreiking aan W. van der Haar van eene akte van toelating tot de uitoefening der artseneijmgekundige praktijk in de residentie Djekdjakarta.

Departement van Oorlog.

Gesteld:

Op verzoek, op non-activiteit, voor den tijd van zes maanden, buiten bezwaar van den lande, de eerste luitenant de infanterie J. N. J. Ketelaar.

Departement der Marine.

Ontslagen:

Uit zijne betrekking, de geschorste eerste gezagvoerder van het lichtschip in de Lucipara-passage J. H. L. de Vrijer.

Benoemd:

Tot eersten gezagvoerder bij de dienst der kustverlichting in Nederlandsch-Indië, de aspirant-lichtopzichter bij het havenlicht te Batavia, J. W. Kroesen.

TROUW-, GEBOORTE- en DOODBERIGTEN.

Gehuwd.

Feb. 16 P. H. Soeters met A. E. van Deventer, Soerabaja.
" — L. C. M. van Blommestein met A. A. Don Griot, Poetjang.

" 22 H. Krol Jr. met J. C. van den Berg, Modjokerto.

Maart. 3 C. J. Jellinghaus met A. J. Pons, Batavia.

Bevallen.

Feb. 11 E. W. F. Boers, Linden [Z], Djoeja.

" 15 J. C. Vogel, Sonius [Z], Soerabaja.

" — M. J. Le Roux, Schäffer [D], Willem I.

" 16 H. B. M. de Bruijn, Meijer Timmerman Thijsen [D], Samarang.

Feb. 18 J. Wijnmalen, Vreede Bik [D], Pattie.
" 22 A. C. L. Wittezzland, Joseph [Z], Soerabaja.
" — F. W. Tinkelenberg, van Rees [Z], Toegoe
" 23 L. B. M. A. Beem, Blekman [D], Samarang.
" — T. H. van der Heijden, Mensinga [Z], Muntok.
" 24 M. Ph. Degent, Hoola van Nooten [D], Bandoeng.
" — C. Hamakers, Anten [Z], Soerabaja.
" — F. J. Heijer, Sersansie [d. K.], Batavia.
Maart. 1 J. F. Visser, Goldman [Z], Batavia.
" 2 A. A. Pfeiffer, van Polanen Petel [D], Batavia.
" 5 W. H. Francis, Schuer [Z], Batavia.

Overleden.

Feb. 15 F. A. Boode, [50 j.] Belan.
" 17 A. C. F. Krämer, [53 j.] Djocjocarta.
" 19 J. Delgman, [48 j.] Samarang.
" — J. C. Moffeiro, Soerabaja.
" 23 C. H. W. Gregorovius, [49 j.] Cheribon.
" 24 W. F. Heinsen, [3 m.] Batavia.

ALGEMEEN OVERZICHT.

8 Maart 1870.

Nu men het officieele *Bijblad* hier ontvangen heeft, is de indruk nog ongunstiger, dien men verkrijgt van de mededeeling van den Minister van Koloniën, in de Eerste Kamer gedaan omtrent de benoeming van den heer van Rees.

Iedereen begrijpt dat een lid van den Raad van Indië de koffiecultuur niet zal willen „benadeelen”; zij is van te veel belang op Java en haar „behoud” verlangt iedereen. Wat de heer van Rees dus zou toegezegd hebben, betee-kent niets.

Maar heeft de Minister de Waal met zijne mededeeling hetzelfde willen zeggen? Heeft hij de bedoeling van den heer v. R., naar wij die opvatten, aldus voorgesteld?

In de eerste plaats is het een zeer verkeerd en verouderd begrip voorschriften aan den Raad van Indië of aan welk Collegie of welken ambtenaar te geven omtrent hetgeen zij te adviseeren hebben. Leert men zóódoende de waarheid kennen?

Maar, in de tweede plaats, kan de koffie, als men de denkbeelden van den Minister de Waal nagaat, nimmer eene volkcultuur worden, het koffie-monopolie zelfs daargelaten. Zal de Staat koopman in koffie blijven, eene toestand, waardoor het budget van Indië en moederland steeds van weder en wind, van oorlog en vrede afhankelijk zou zijn? Het moest voorzeker strekken om de cultuur populair te maken, dat de Minister het plantloon heeft willen verminderen of in elke residentie eene verschillende belooning toekennen, een in de Eerste Kamer vroeger besproken plan, dat, volgens deskundigen, gemis aan practische kennis van den toestand van die cultuur op Java bewees. Hoe men de mededeeling van den Minister dus beschouwe, zij geeft geene stof tot vol-doening.

Naar aanleiding van de artikelen in verschillende bladen, aan de kustplaatsen uitkomende, hebben wij van hoogst geachte mannen in de binnenlanden thans brieven ontvangen over de vraag: welke de toestand daar is en wat ter bevordering van de veiligheid kan worden gedaan? Algemeen zegt men: de rotting is afgeschaff en moet dit blijven. Personen, die jarenlang in de binnenlanden ver-toefden, voegen er bij: wij hebben den rotting ook niet noodig. Maar onze gevangenen zijn overkropt met menschen, die er dikwijls bij gemis aan lucht en licht sterven; de tucht voor gevangenen en kettinggangers is ellendig. De Britten hebben ontzachtelijk veel gedaan tot verbetering van hun strafstelsel. Wat is op Java gebeurd? Men heeft een onderzoek te Singapore ingesteld, een rapport uitgebracht en verder niets. Daardoor wordt de toestand hoe langer

Meteorologische Waarnemingen TE BATAVIA, 1869.

DATUMS.	Barometer.		Thermometer C.		Thermometer. F.		Windrigting.				Hoeveelheid gevallen regen mm.
	9. v. m.	3. n. m.	laagste stand.	hoogste stand.	laagste stand.	hoogste stand.	6. v. m.	12	6. n. m.	12	
1 Jan.	mm. 759.07	mm. 757.33	23° 2	28° 0	73° 8	82° 4	WZW	W	ZWtZ	WtZ	4.2
3 idem	757.18	755.10	23° 3	28° 9	73° 9	84° 0	ZW	WtZ	WZW	WtZ	9.2
4 idem	756.39	753.51	23° 3	29° 8	73° 9	85° 6	ZW	WZW	ZWtW	WZW	0.0
5 idem	756.94	755.35	23° 7	28° 3	74° 7	82° 9	WZW	WZW	ZWtW	ZWtW	0.1
6 idem	757.36	754.97	23° 8	28° 7	74° 8	83° 7	ZW	W	WZW	ZW	15.4
7 idem	757.34	755.32	23° 5	27° 0	74° 3	80° 6	WZW	WZW	ZW	ZW	50.1
8 idem	756.28	753.81	23° 5	28° 1	74° 3	82° 6	WZW	WtN	N	ZWtW	1.6
10 idem	756.26	753.84	24° 2	27° 1	75° 6	80° 8	OtN	WtZ	NWtN	ZWtZ	16.6
11 idem	757.81	755.21	23° 8	26° 4	74° 8	79° 5	ZW	NtO	WZW	ZW	10.2
12 idem	757.26	754.52	23° 7	27° 4	74° 7	81° 3	ZW	NNW	WNW	ZWtW	0.0
13 idem	757.37	754.91	23° 2	27° 6	73° 8	81° 7	WZW	W	W	W	50.7
14 idem	757.96	755.88	22° 6	28° 4	72° 7	83° 1	ZW	WZW	NNW	ZZW	17.0
15 idem	759.16	756.85	23° 5	28° 2	74° 3	82° 8	ZW	WNW	WNW	ZW	24.4

Straat Sunda doorgezeild.

DATUM	VLAG	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	VAN	DATUM	NAAR
Maart..	Nederlandsch.	Willem Kroonprins der Nederlanden	Zettler.	Montrado.	1 Januarij	Batavia.
"	Spaansch.	Alavena	Fyanneta	Manilla.	10 Februarij	Cadix.
"	Nederlandsch.	Kwe Siu	Mulder Drnth	Dordrecht	1 December	Nagazakie.
"	Engelsch.	Queens Own	Mc. Donald	Sunderland	6 October	Singapore.
"	Nederlandsch.	Amstelstroom	Kretschmer	Amsterdam	4 December	Batavia.
"	Engelsch.	Rose	Ferguson.	Fromantle	17 Februarij	Singapore.
"	"	Amberwiche.	Blancy	London	20 November	China.
"	Nederlandsch.	Bezoekie	Reckers	Rotterdam	"	Batavia.
"	Engelsch.	Corypheus	Melan.	Fornosa	17 Februarij	Melbourne
"	"	Stunfeld	Cummings	Sunderland	25 November	Singapore.
"	Amerikaansch	Panama	Thompson.	Manilla.	26 Februarij	Boston.

Aangekomen Schepen te Batavia.

DATUM	VLAG	BENAM.	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	VAN	DATUM	AGENTEN
Maart...	Nederlandsch.	schip...	Willem Kroonprins der Nederlanden.	Zettler.	Rio Janeiro	1 Jan.	Int. Cred. & H. Vereeniging
"	"	bark...	Maria Elisabeth.	Ogterop.	Siam	"	G. Suermont & Co.
"	"	schip...	Noach III	Wierkz.	Samarang	25 "	J. F. van Leeuwen & Co.
"	"	"	Amstelstroom.	Kretschmer	Amsterdam	1 Dec.	Dümler & Co.
"	"	bark...	Bezoekie	Reckers.	Rotterdam	"	Reynst & Vinju
"	"	schip...	Jugeraad.	van Striemen	Cheribon	"	J. F. van Leeuwen & Co.
"	Gouvt.	stoomb.	Herto Bernard.	Stolte	Soerabaja	2 Maart	"
"	Engelsch.	"	Lojus	Poole	London.	13 Aug.	"

Vertrokken Schepen van Batavia.

DATUM	VLAG	BENAM.	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	NAAR
Maart...	Nederlandsch.	schip...	Philips van Marnix.	Möller.	Samarang.
"	Engelsch.	bark...	Maranon	Gibb	Soerabaja.
"	"	"	Gladator	Little	"
"	Amerikaansch.	schip...	Humboldt.	Kelly.	Singapore.
"	Fransch	stoomb.	Capitole	Ravin.	"
"	Noord Duitsch	bark...	Diamant	Bischoff	Soerabaja.
"	Nederlandsch.	"	Jacoba Helena.	Immerzeel	Cheribon en Tagal.
"	Engelsch.	schip...	County of Bute	Walker	Soerabaja.

Aangekomen.

Samarang, Ned. Gebr. v. d. Beek, Göbel, van Tegal; Ned. Estafette, Oepkes, van Nieuwediep; Ned. Lichtstraal, Jansen, van Pekalongan; Ned. Pasoeroean, Hollander, van Soerabaja.

Soerabaja, 22 Febr. Ned. Madura, van den Kerkhoff, van Probolinggo; 24 Ned. Hendrik Ido Ambacht, Bijl, van Amsterdam.

Vertrokken.

Soerabaja, 24 Febr. Eng. Launceston, Purdy, naar Nederland.

Pasoeroean, 21 Febr. Ned. Ymuiden, de Jong, naar Nederland.

HANDELSBERIGTEN.

Samarang, 26 Febr. 1870.

INVOER-ARTIKELLEN. De omzettingen in Lijnwaden bleven zeer beperkt, daar zich nog geen vraag voor binnenlandsche behoefte laat bemerken, door de vaste stemming der honders gedwongen waren de koopers nu en dan verplicht iets hooger prijzen te besteden, doch over het geheel is dit van zeer weinig betekenis, en van een bepaalde verbetering der markt kan nog geen sprake zijn.

SUIKER noch **KOFFIJ** leveren iets meldenswaardigs op; de oogsten van het vorige jaar zijn bijna geheel opgeruimd en op levering uit de volgende werden hier nog geene transacties bekend. Voor Suiker blijft de stemming vast en die voor Koffij is ook wel iets beter te noemen.

De aanvoeren van **INDIGO** waren vrij belangrijk; voor de goed en mooie soorten is de kooplust niet zeer levendig; doch superieure kwaliteiten die weinig voorkomen, zijn steeds gezocht en zouden zeer hooge prijzen bedingen.

VRACHTEN. De stemming voor vrachten is vast; na afloop der Factorij inschrijving op 23 dezer, waarbij zeven schepen van f 74,97 tot f 78,74 werden opgenomen, bedong de Maria Louise Antoinetta alhier f 80,— voor Suiker en Koffij naar Rotterdam.

De communicatie met onze reede is ellendiger dan ooit en het onstrijmige weder der laatste dagen veroorzaakt aan alle hier liggende schepen nuorm veel oponthoud.

(Hand.-Vereen. Sam.)

CARGA-LIJSTEN.**Aanvoer te Batavia.**

Van Nederland per Ned. schip »Electra», gez. Landweer, agt. MacLaine, Watson en Co.

58 coll. manufacturen, 100 leggers, Agenten. 100 kn. stroopapier, 50 do. geplet lood, 1 do. conserves, 1 do. kleederen, 1 do. provisien, John Pryce en Co. 12 kn. manufacturen, 20 bn. garens, 13 kn. koper, 1 do. pannen, 200 do. blik, B. van Leeuwen en Co. 200 kn. bier, Janssen en van Wijk. 10 kn. bloemkool, 10 do. gedr. vrachten, van Gelderen. 20 kn. provisien, Gumprich en Strauss. 16 coll. manufacturen, 5 kn. kramerijen, Reiss en Co. 100 leggers, 15 kn. lampen, Bahre en Kinder. 3 kn. leder, 1 do. modewaren, Pandel en Stiehaus. 150 vn. boter, G. Suermont en Co. 1 kt. porcelein en glaswerk, Olland. 18 kn. manufacturen, Geo Wehry en Co. 38 kn. manufacturen, J. F. van Leeuwen en Co. 5 kn. papier, van Dorp. 2 kn. wijn, 1 do. vruchten op brandij, Gruijter. 2 kn. kleederen, 6 do. kramerijen, 3 do. hoeden, 20 do. eetwaren, 10 do. dranken, 406 coll. bier, 100 vn. boter, 10 kn. manufacturen, van Beek, Reineke en Co. 6 kn. manufacturen, 49 do. koper, 20 vn. spijkers, 55 kn. provisien, E. ten Brinck en Co. 27 kn. stroopapier, 20 do. wijn, 12 do. koopwaren, Tiedeman en van Kerchem. 400 keld. genever, Winsser, de Lange en Co. 15 kn. manufacturen, 58 do. wijn, E. Moormann en Co. 46 kn. manufacturen, 200 bn. garens, Maintz en Co. 10 kn. manufacturen, Bising, Schröder en Co. 3 kn. wijn, 18 do. provisien, Kloppenburg. 7 kn. provisien, 3 md. s/water, Helder. 1 kt. provisien, Slingerland. 1 kt. lampen, Hoorn. 1 kt. diverse, Rosegaarde. 23 coll. provisien, Baurman. 1 piano, van Baumhaeur. 15 kn. wijn, Theodoor Bik. 56 kn. wijf, G. Kolff en Co. 1 kt. kramerijen, W. Loonen en Co. 22 coll. droogerijen, chemicalien, etc. Rathkamp en Co. 6 kn. chemicalien, Nauta. 3 kn. provisien, Wolterbeek. 12 vn. boter, du Puij. 1 kt. boeken, 1 do. kleederen, Baron de Vos van Steenwijk. 1 kt. boeken, Mehl. 1 kt. modewaren, H. van Riet en Co. 3 kn. modewaren, Bahlmann en Co. 3 kn. roode wijn, Bujs. 2 kn. diverse, Bruinier. 10 vn. specie, 12 kn. papier, 34 coll. diverse, 26 kn. katoen, 92 bn. zakken, 40 kn. zeildoek, Factorij der N. H. M. Eene partij touwwerk, Gouvernement. 15 roll. lood, 5 coll. pass. goed, 112 kn. provisien, 4 kn. parapluïen, 3 do. kramerijen, 2 do. zeep, 1 kt. knoopen, 5 kn. manufacturen, 1 kt. papier, 1 do. monsters, Engelhard en Co. 270 vn. boter, Gouvernement. 12 kn. kramerijen, 5 do. glaswerk, 3 do. provisien, Geb. Reerince en Co. 50 vn. bier, 1 kt. flanel, 1 do. lijnkoeken, 2 do. wijn, Order. 2 kn. kleederen, Daendels en Co. 1 kt. diverse, Simon.

Van Bordeaux per Fr. schip »Birman», gez. Berland, agt. G. Suermont en Co.

450 kn. cognac, 240 do. en 86 vn. wijn, 157 kn. provisien, 3 vn. azijn, Agenten. 530 kn. en 25 vn. cognac, 25 kn. wijn, 25 do. siropen, Bahre en Kinder. 10 kn. provisien, 3 do. sardines, 3 do. champagne, 1 do. truffels, Janssen en van Wijk. 5 vn. wijn, Meutej en Co. 150 kn. cognac, Dümmler en Co. 70 vn. wijn, 100 kn. cognac, E. Moormann en Co. 10 vn. wijn, van Vleuten en Cox. 400 kn. cognac, Bising, Schröder en Co. 50 kn. wijn, Winsser, de Lange en Co. 100 kn. wijn, Landberg en Zoon. 200 kn. wijn, Reiss en Co. 200 kn. cognac, van Beek, Reineke en Co. 12 kn. wijn, 9 do. vermouthe en provisien, Heckler. 150 kn. cognac, 30 vn. wijn, Internationale. 250 kn. cognac, B. van Leeuwen en Co. 12 kn. champagne, 11 do. vruchten op water, 1 do. confituren, J. Gruijter. 100 kn. brandewijn, 26 vn. en 50 kn. wijn, Maintz en Co. 65 vn. en 224 kn. wijn, 200 kn. cognac, 4 do. koopwaren, L. Platon. 197 coll. provisien en dranken, Giraudeau. 132 coll. dranken, Leroux en Co. 9 kn. vormen, 1 do. zeep, Garreau en Leroux. 1 kt. koopwaren, Bruining en Wijt. 20 kn. provisien, Herman Salomonson. 2 kn. cognac, van Vrelen. 3 kn. dranken, Cressouier. 4 kn. wijn, Guj.

Uitvoer te Batavia.

Naar de Golf van Perzie per Eng. schip »Calabar», gez. Taylor, agt. Hadjie Agn.

726 coll. chin. goederen, Aanb. gebl. lading v. China.

Lading van Samarang.

1993,90 pic. suiker, Agenten. 1 pic. katoen, 1 pak boeken, 13 bn. zakken, 1974 pic. suiker, Gasper en Co. 75 pic. assafetida, Agenten.

Lading van Cheribon.

4000 pic. suiker, Galistan. 500 pic. suiker, Geb. Schallig en Co.

Lading van Batavia.

18 kn. aardewerk, 5 bn. zakken, 2 kojangs rijst, 10 pic. tin, Agenten. 228 pic. suiker, Gasper en Co. 90 pakk. assafetida, 4 zeilen, G. Suermont en Co.

Bij BRUINING & WIJT te Batavia

is verschenen:

HET

Militair Tijdschrift

onder Redactie van

E. B. KIELSTRA,

1ste Luit. der Genie en Sappeurs.

Het Tijdschrift verschijnt maandelijks.

Prijs per jaar Franco bij Voortuitbetaling,

f 15,—

Bij M. WIJT & ZONEN te Rotterdam, is de Intekening opengesteld en de 2 Eerste afleveringen reeds te bekomen.

(1)

Van elk artikel in dit nummer voorkomende, en niet door anderen geteekend, stelt zich voor de wet als schrijver bekend.

J. C. VAN LIER.

Snelpersdruk. — BRUINING & WIJT. — Batavia.